

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

เนื่องจากงานวิจัยนี้ จะทำการศึกษาการสนทนาเรื่องเพศของคนไทยในแนวปริจเฉทวิเคราะห์ ดังนั้น ผู้วิจัยจะเริ่มทบทวนวรรณกรรม โดยกล่าวถึงนิยามของปริจเฉท และลักษณะของปริจเฉทการสนทนา ก่อน ต่อจากนั้นจะเสนอแนวการศึกษาปริบทของการสื่อสาร ตามชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร เพื่อความเข้าใจและการตีความปริจเฉทในข้อมูล เนื่องจากผู้วิจัยมิได้อยู่ร่วมในสถานการณ์การใช้ภาษาจริง หลังจากนั้น จะกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีเรื่องความสุภาพในการใช้ภาษา (Politeness Theory) และตามด้วยแนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลบเกลื่อน (hedging strategies) ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์บทสนทนา โดยจะสรุปงานวิจัยต่างๆ ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการกลบเกลื่อนไว้ในตอนท้ายด้วย

2.1 ปริจเฉท (discourse)

2.1.1 นิยามปริจเฉท

นักภาษาศาสตร์หลายท่าน ได้ให้นิยามของปริจเฉทไว้ในแง่ที่เป็นเรื่องของรูปภาษา และรวมไปถึงเรื่องของการใช้รูปภาษาเพื่อปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมของมนุษย์ด้วย ดังต่อไปนี้

ฮัลลiday และ ฮาซาน (Halliday and Hasan, 1976) กล่าวว่า ปริจเฉทเป็นหน่วยภาษาหรือรูปโครงสร้างอยู่ในระดับสูงกว่าประโยค โดยมีรูปที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ย่อหน้า หรือบทในหนังสือซึ่งใหญ่กว่าย่อหน้า เป็นต้น

ชิฟฟริน (Shiffrin, 1987) กล่าวถึงคุณลักษณะ 3 ประการของปริจเฉทว่า 1) เป็นรูปสร้าง (construction) 2) แสดงความหมายต่างๆ และ 3) มีเจตนารมณ์ในการสื่อสาร โดย คุณสมบัติสองประการแรกของปริจเฉท คือ การเป็นหน่วยที่ขยายออกมาจากหน่วยย่อย เช่น ประโยค (sentence) ประพจน์ (proposition) และถ้อยคำ (utterance) ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยย่อยหรือองค์ประกอบของปริจเฉท ส่วนคุณสมบัติที่สามเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาเพื่อประกอบกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ในสังคม ด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

จตุพร (จตุพร,2539) ได้สรุปนิยามของปริจเฉทจากที่ ชิฟพรินเสนอไว้ ได้อย่างชัดเจน ดังนี้

- 1) แม้มิได้เป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์เช่นเดียวกับประโยค แต่ปริจเฉทก็เป็นหน่วยสร้าง (construction) ซึ่งมีองค์ประกอบ (constituent) เป็นประโยคซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันที่เรียกว่า เอกภาพ (coherence) ซึ่งเกิดจากกลไกต่างๆ เช่น หน่วยแสดงการเชื่อมโยง (cohesion) ที่เป็นสันธานและรูปแทน (anaphora)
- 2) ปริจเฉทเป็นหน่วยทางอรรถศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบคือเนื้อความหรือประพจน์ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกันก่อให้เกิดความมีเอกภาพของปริจเฉท
- 3) ปริจเฉทเป็นหน่วยในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งมีองค์ประกอบคือเจตนาในการกล่าวถ้อยคำของผู้พูด

(จตุพร,2539:6)

บราวน์และยูล (Brown and Yule, 1983) กล่าวถึงการศึกษาในแนวปริจเฉทวิเคราะห์ว่าเป็นการวิเคราะห์การใช้ภาษา ดังนั้น จึงไม่อาจจะจำกัดอยู่ที่การศึกษาเพียงรูปภาษาเท่านั้น แต่จะต้องศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายหรือหน้าที่ของรูปภาษาที่นำมาใช้เพื่อสนองตอบกิจกรรมต่างๆทางสังคมของมนุษย์ด้วย

“ The analysis of discourse is, necessarily, the analysis of language in use. As such, it cannot be restricted to the description of linguistic forms independent of the purposes or functions which those forms are designed to serve in human affairs”

(Brown and Yule, 1983: 1)

โดยสรุปแล้ว การศึกษาปริจเฉท สามารถจำแนกได้เป็น 2 แนว คือ การศึกษาโครงสร้างของรูปภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยค เรียกว่า ปริจเฉทวิเคราะห์ กับการศึกษาการใช้ปริจเฉทเพื่อการสื่อสารภายในบริบทของสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งเรียกว่า *วาทกรรมวิเคราะห์*

ดังนั้น คำว่า ปริจเฉท (discourse) จึงใช้อยู่ 2 ความหมาย คือ ปริจเฉทในฐานะที่เป็นรูปภาษา (ซึ่งเทียบได้กับคำว่า text ในภาษาอังกฤษ) และปริจเฉทในฐานะที่เป็นกิจกรรมในการสื่อสารของมนุษย์ ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาไทย คือ *วาทกรรม*

สำหรับงานวิจัยนี้ จะใช้คำว่า “ปริจเฉท” ในความหมายทั้งที่เป็นเรื่องของรูปภาษาและเรื่องวัตถุประสงค์ของการนำรูปภาษามาใช้เพื่อการสื่อสาร

2.1.2 ประเภทปริจเฉท

โดยทั่วไป ประเภทของปริจเฉท จะแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 แบบ คือ ปริจเฉทการพูด และปริจเฉทการเขียน

ก. ปริจเฉทการพูดและปริจเฉทการเขียน

ในการแบ่งประเภทของปริจเฉทออกเป็นกรพูดกับการเขียน นักภาษาศาสตร์ต่างก็มีคำอธิบายเป็นหลายทาง ดังต่อไปนี้

เชฟ (Chafe, 1982) แบ่งปริจเฉทออกเป็น 2 แบบ คือ ปริจเฉทการพูด (spoken discourse) ซึ่งเขาเรียกว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ทางวจนภาษา (verbal interaction) กับปริจเฉทการเขียน (written discourse) ซึ่งหมายถึงรูปภาษาในมิติที่เป็นข้อความ (text) โดยอธิบายว่า มีความแตกต่าง 2 ประการ คือ 1) การเขียนจะยาวกว่าการพูด และ 2) ผู้เขียนไม่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์หรือติดต่อกับผู้ฟัง

เรงคิม่า (Renkema, 1993) อธิบายความต่างของปริจเฉททั้ง 2 แบบ ด้วยเรื่องของสถานการณ์ (situation) ของการสื่อสาร กล่าวคือ ปริจเฉทการพูดนั้น ผู้พูดผู้ฟังจะมีส่วนร่วมอยู่ในสถานการณ์ ซึ่งนอกเหนือจากการสื่อสาร (information) ที่เป็นวจนภาษาถึงกันแล้ว ผู้พูดจะสามารถรับรู้ปฏิกิริยาตอบสนองทางวจนภาษาจากผู้ฟัง เช่น สายตา ท่าทาง ฯลฯ ได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย ในขณะที่ปริจเฉทการเขียน จะไม่มีลักษณะดังกล่าว เนื่องจากมีข้อจำกัดที่ผู้เขียนและผู้อ่านไม่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในสถานการณ์สื่อสารเดียวกัน

สำหรับงานวิจัยนี้ จะศึกษาข้อมูลที่เป็นกรพูด ประเภทที่เป็นบทสนทนา (dialogue) ของคนสองคนขึ้นไป ซึ่งนักภาษาศาสตร์ต่างๆ ได้ให้คำอธิบายไว้ ดังนี้

ชิฟฟริน (Shiffirin, 1988) อธิบายว่า ปริจเฉทการสนทนา ก็คือ ปริจเฉทการพูดของบุคคลสองคน หรือมีผู้ร่วมปฏิสัมพันธ์มากกว่า 1 คน

"...and conversation as any discourse which is produced by more than one person. Discourse, then, includes both dialogic and monologic forms in either spoken or written modes; conversation includes just spoken dialogue."

(Shiffrin, 1988:253)

เมย์ (Mey, 1993) อธิบายว่า การสนทนา เป็นวิถีทางของการใช้ภาษาเพื่อกระทำการต่างๆหรือเพื่อการสังคมกับผู้อื่น

"Conversation is a way of using language socially, of 'doing things with words' together with other person."

(Mey, 1993: 214)

กล่าวโดยสรุป การสนทนาคือ ปริจเฉทที่มีผู้ร่วมสร้างรูปภาษาตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ผู้ร่วมการสนทนามีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะต่างกันหรือตรงกันก็ได้

ข. ปริจเฉทอิเล็กทรอนิกส์ (electronic discourse)

เดวิส และ บรูเวอร์ (Davis and Brewer, 1997) อธิบายว่า ปริจเฉทอิเล็กทรอนิกส์ เป็นปริจเฉทรูปแบบใหม่ ที่เกิดขึ้นเนื่องจากช่องทางของการสื่อสารของมนุษย์ได้พัฒนาขึ้นเป็นการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ และมีรูปแบบของการสื่อสารแบบสนทนาที่ไม่ใช่การเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ร่วมสนทนา

ในการศึกษาปริจเฉทอิเล็กทรอนิกส์ จะเน้นศึกษาเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาของกลุ่มสนทนาผ่านช่องทางคอมพิวเตอร์ โดยที่ลักษณะของปริจเฉทอิเล็กทรอนิกส์จะต่างจากปริจเฉทการพูดกับปริจเฉทการเขียน เนื่องจากมีลักษณะที่ร่วมกันอยู่ของความเป็นการเขียนและการพูด ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด

จอนสัน (Jonsson, 1998) ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสื่ออินเทอร์เน็ต และสรุปว่าปริจเฉทอิเล็กทรอนิกส์มีความแตกต่างจากปริจเฉทแบบเดิมที่เคยมีอยู่ คือมีลักษณะที่เฉพาะตัว ไม่สามารถแบ่งได้ว่าเป็นการเขียนหรือการพูด แต่อาจเรียกว่า เป็นการพูดที่เกิดจากการเขียน หรือเป็นการเขียนที่เกิดจากการพูด

“The conclusion of the study is that electronic discourse is neither writing nor speech, but rather written speech or spoken writing, or something unique in the history of human discourse.”

(Jonsson,1998)

บอร์เตีย (Bordia ,1996 อ้างใน Jonsson,1998) กล่าวว่า ปริจเฉทที่เกิดจากการสื่อสารด้วยการพิมพ์ข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์ มีลักษณะที่เป็นภาษาพูดแบบไม่เป็นทางการมากกว่าภาษาเขียน

“Text-based Internet communication does not display the characteristics of traditional print genres. Instead, it often shows the spontaneity and informality of spoken, rather than written, language.”

(Bordia ,1996 อ้างใน Jonsson,1998)

ในงานวิจัยนี้ จะจัดให้ข้อมูลปริจเฉทอิเล็กทรอนิกส์จากกระดานสนทนา (webboard) ในสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นปริจเฉทการสนทนาที่ใช้วิธีสื่อโดยตัวเขียนหรือตัวอักษร เช่นเดียวกับปริจเฉทในคอลัมน์-ถามตอบในหนังสือพิมพ์ โดยแยกออกจากปริจเฉทในรายการโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งจัดเป็นปริจเฉทการสนทนาที่สื่อด้วยเสียงพูด

2.2 ความสุภาพในการใช้ภาษา

แนวคิดเรื่องความสุภาพ เกี่ยวข้องกับเรื่องของการรักษาความสัมพันธ์และความรู้สึกที่ดีระหว่างกัน ของผู้ร่วมวาทกรรม เนื่องจากในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้ที่อาจจะเกิดความรู้สึกในทางลบขึ้นได้ ซึ่งในการศึกษาปรากฏการณ์ของความสุภาพในการใช้ภาษานั้น มีมโนทัศน์ต่างๆ ที่เสนอไว้โดยนักภาษาศาสตร์เหล่านี้

กอฟฟ์แมน (Goffman,1967 อ้างใน บราวน์และเลวินสัน, 1987) เป็นผู้เสนอมโนทัศน์เรื่อง “หน้า” (face) โดยชี้ให้เห็นว่า คนทุกคนมี หน้า ซึ่งหมายถึง ภาพลักษณ์ส่วนตัวที่ต้องการแสดงออกให้ผู้ร่วมสื่อสารได้เห็นหรือรับรู้ เขาเชื่อว่า ธรรมชาติของคนจะมีความต้องการให้ผู้อื่นชื่นชมหรือยอมรับตนเอง เรียกว่า หน้าด้านบวก (positive face) และในขณะเดียวกัน ก็มี

ความต้องการที่จะรักษาความเป็นส่วนตัวเอาไว้ ไม่อยากที่จะให้ผู้อื่นรบกวนหรือละเมิดความเป็นส่วนตัวของตน ซึ่งเรียกว่า หน้าด้านลบ (negative face)

ในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้เสมอที่ผู้ร่วมสื่อสารจะเกิดการละเมิดหน้า หรือ คุกคามหน้า (face threatening act) ทั้งด้านบวกและด้านลบของผู้อื่น และอาจทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกันได้ ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกในทางลบ ผู้ร่วมสื่อสาร จะพยายามปกป้องหน้าซึ่งกันและกัน นั่นคือ มีความพยายามที่จะไม่ละเมิดหน้าด้านใดด้านหนึ่งของกัน ความสุภาพในการใช้ภาษาจึงมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นวิธีที่ใช้ในการช่วยป้องกันหรือลดความรู้สึกที่ไม่ดี อันเกิดจากการคุกคามหน้าด้านใดด้านหนึ่งของผู้ร่วมสื่อสารนั่นเอง

บราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1978) อธิบายว่า ในกรณีที่มีการละเมิดหน้าของกันและกัน ผู้ร่วมสื่อสารจะพยายามหาทางออก โดยมีกลวิธีต่างๆ ที่ใช้รักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ เช่น อาจจะมีการตกแตงถ้อยคำ (redressive utterance) หรือ การกล่าวถ้อยคำโดยอ้อม (off-record) นอกจากนี้ พวกเขายังเห็นว่า การคุกคามหน้านั้น จะมีน้ำหนักความรุนแรงมากน้อยต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ อัตราความรุนแรงของการคุกคามตามแต่ละวัฒนธรรม จะมองหรือตีความ ระยะห่างทางสังคมของผู้พูดผู้ฟัง และอำนาจที่ผู้พูดมีเหนือผู้ฟัง

ดังนั้น แม้มันที่คนเรื่อ หน้า จะถูกอ้างว่ามีอยู่ในทุกสังคมและวัฒนธรรม แต่สำหรับการตีความว่าใช้ภาษาอย่างไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ก็จะเป็นเรื่องของแต่ละสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปตามแต่ละบรรทัดฐานของสังคมหนึ่งๆ

จากแนวคิดต่างๆดังกล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การกลบเกลื่อนเมื่อพูดถึงเรื่องต้องห้ามนั้น มีความเกี่ยวข้องกับความสุภาพ เนื่องจากเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้รักษาหน้าของทั้งผู้พูดผู้ฟัง กล่าวคือ ผู้พูดทำการกลบเกลื่อนเพื่อรักษาหน้าด้านบวกหรือภาพลักษณ์ที่ดีของตนเองเอาไว้ ว่าเป็นผู้ที่พูดจาสุภาพเหมาะสมแก่กาลเทศะ ลดโอกาสที่จะได้รับการติฉินนินทาจากผู้ฟัง และการที่ผู้พูดไม่กล่าวเรื่องเพศอย่างโจ่งแจ้ง ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีแก่ผู้ฟัง ไม่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าสิ่งที่ได้ยินนั้นหยาบคาย หรือระคายหู ดังนั้น จึงถือว่าเป็นการช่วยรักษาหน้าด้านลบของผู้ฟังด้วย เพราะแสดงถึงการที่ผู้พูดพยายามไม่รบกวน หรือทำให้ผู้ฟังรู้สึกอึดอัด หรือลำบากใจในการฟังเรื่องต้องห้ามแบบตรงไปตรงมา

งานวิจัยนี้ จึงเป็นการศึกษาปริเฉทเพื่อที่จะอธิบายและหาข้อสรุปเกี่ยวกับปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของการใช้ภาษาของคนไทย นั่นคือ การใช้กลวิธีการกลบเกลื่อน เพื่อเป็นเครื่องมือใน

การรักษาหน้าซึ่งกันและกันของผู้ร่วมสนทนา เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่มีหัวข้อหลักของการสนทนา เป็นเรื่องเพศ ซึ่งถือเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความต้องห้ามตามบรรทัดฐานของสังคมไทย

2.3 การกลบเกลื่อน (hedging)

ผู้วิจัยจะเริ่มด้วยการกล่าวถึงนิยามและความหมายของการกลบเกลื่อน และตามด้วยทฤษฎีของนักภาษาศาสตร์ต่างๆ หลังจากนั้น จะเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการกลบเกลื่อน

2.3.1 นิยามและความหมายของการกลบเกลื่อน

การกลบเกลื่อน จัดได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่ง ในการรักษาความสัมพันธ์และความรู้สึกที่ดีของผู้ร่วมสื่อสาร ในสาขาวิชาภาษาศาสตร์นั้น มโนทัศน์เรื่องการกลบเกลื่อน ถูกจัดให้อยู่ในสาขาวิชาปริจเจทวิเคราะห์ (Discourse Analysis) และทฤษฎีวิจจนกรรมของการศึกษาในแนววิจจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) โดยใช้เพื่อหมายถึงกลไกภาษาแสดงการกลบเกลื่อน ซึ่งเกิดจากการใช้ภาษา เพื่อลดความรุนแรงของถ้อยคำหรือประโยค และเป็นการลดความเสี่ยงในการต้องรับผิดชอบต่อถ้อยคำของผู้พูดด้วย โดยมีเหตุผลหลักคือเรื่องของความสุภาพ

ในพจนานุกรมคอลลินส์ ปี 1987 ได้ให้ความหมายของการกลบเกลื่อน ดังนี้

"If you *hedge* against something unpleasant or unwanted that might affect you, you do something which will protect you from it. If you *hedge* or *hedge* a problem or question you avoid answering the question or committing yourself to a particular action or decision."

(Collins, 1987)

นิยามข้างต้น เป็นการนิยามการกลบเกลื่อน ตามความหมายที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป ซึ่งสะท้อนถึงการเลือกใช้กลวิธีหนึ่งในการปกป้องตนเองจากภาวะที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ

สำหรับนักภาษาศาสตร์ต่างๆแล้ว ได้ให้นิยามและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

บราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987) ได้ให้นิยามของ การกลบเกลื่อนว่าเป็นการใช้รูปภาษาทั้งระดับ อนุภาค คำ หรือ วลี ขยายส่วนต่างๆ ของภาคแสดงหรือนามวลี ให้มีระดับของน้ำหนักความเป็นข้อเท็จจริงเพียงบางส่วนหรือมีมากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็น

"a particle, word or phrase that modifies the degree of membership of a predicate or a noun phrase in a set; it says of that membership that it is partial or true only in certain respects, or that it is more true and complete than perhaps might be expected".

(Brown & Levinson, 1987: 145)

นิยามดังกล่าว ครอบคลุมรูปภาษาแสดงการกลบเกลื่อน ทั้งที่ทำหน้าที่ลดหรือเน้นปริมาณ หรือความเข้มข้นของความหมาย (detensifiers and intensifiers)

กิพเพอร์ท (Gippert, 1993 อ้างใน Markkanen & Schröder, 1989) ให้นิยามจากมุมมองทางภาษาศาสตร์ ว่าการกลบเกลื่อน เป็นการเลือกใช้รูปภาษาที่แตกต่างจากภาพลักษณ์เดิมๆ ในความคิดของคนทั่วไป กล่าวคือ การเลือกใช้ประเภทของรูปภาษาที่บ่งชี้ว่า มีความแตกต่างไปจากชนิดหรือประเภทที่เป็นต้นแบบ (non-prototypical class)

ตัวอย่างเช่น ประโยค "A penguin is sort of a bird" จัดเป็น ประโยคแบบกลบเกลื่อน เนื่องจากโดยปกติแล้ว เราทราบดีว่า นก คือ สัตว์ที่บินได้ แต่เพนกวินบินไม่ได้แม้จะมีลักษณะเหมือนนกก็ตาม ดังนั้นการใช้รูปประโยคดังกล่าว จึงสื่อว่า ผู้พูดไม่ได้เห็นว่า เพนกวินเป็นตัวแทนของนกจริงๆ เสียทีเดียว ในขณะที่ประโยค "A raven is sort of a bird" ไม่ถือว่าเป็นการกลบเกลื่อนเพราะ อีกา จัดเป็นชนิดหนึ่งของนกจริงๆ เป็นต้น

มาร์คคาเนิน และ ชโรเดออร์ (Markkanen & Schröder, 1989 & 1992) กล่าวถึงการกลบเกลื่อนในแง่ที่เป็นกระบวนการ หรือกลวิธีที่แสดงหน้าที่ (function) หรือ สะท้อนบทบาท (role) บางอย่างออกมา โดยความหมายของรูปภาษาจะอิงอยู่กับบริบท (context) ที่หลากหลายของสถานการณ์การใช้ภาษา พวกเขาสรุปว่า การกลบเกลื่อนเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสื่อด้วยวิธีพูดและเขียนก็ตาม ซึ่งความสามารถในการใช้การกลบเกลื่อนได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เป็นคุณสมบัติของการเป็นผู้ใช้ภาษาที่มีประสิทธิภาพ

“hedging is an important interactional strategy both in spoken and written communication. Thus, to be effective communicators we should acquire a feel for its appropriate use in different communication situations”

(Markkanen & Schröder, 1989 & 1992)

2.3.2 ทฤษฎีการกลบเกลื่อน

ฮิวเบเลอร์ (Hübler, 1981) มีแนวคิดเรื่องการกลบเกลื่อนว่า การใช้รูปภาษาแสดงการกลบเกลื่อน (hedges) เป็นกลวิธีหนึ่งในการใช้ภาษาเพื่อลดความรับผิดชอบในเนื้อหาที่สื่อออกไปของผู้พูด หรือเป็นการลดความเสี่ยงที่จะถูกโต้แย้งจากผู้ฟัง ซึ่งเขาใช้คำว่า *indetermination* ซึ่งหมายความถึง การพูดอย่างกลางๆ ไม่ระบุอะไรที่ชัดเจน

ฮิวเบเลอร์ เห็นว่า แนวคิดเรื่อง การคุกคามหน้า เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการใช้รูปภาษาแสดงการกลบเกลื่อน ซึ่งถือเป็นกลวิธีหนึ่งในการใช้ภาษาเพื่อปกป้องหน้าของผู้สื่อสาร (face-saving strategies) นั่นเอง

เขาได้อธิบายการกลบเกลื่อน โดยยกตัวอย่างไวยากรณ์ในภาษาอังกฤษที่แสดงการกลบเกลื่อน 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประโยคคำถามที่ทำหน้าที่ในการเสนอความ (assertory functions) และก่อให้เกิดความหมายอย่างกว้างๆ ได้แก่ ประโยคคำถามแบบพ่วงท้าย (tag-question) และประโยคคำถามที่แสดงความลำเอียงในด้านลบ (negatively biased questions) ซึ่งฮิวเบเลอร์ อธิบายว่า การใช้ประโยคแบบนี้ สะท้อนว่าผู้พูดเชื่อในข้อเท็จจริงของสิ่งที่พูด และขณะเดียวกันก็แสดงถึงความต้องการที่จะให้ผู้ฟังยอมรับด้วย ตัวอย่างเช่น

A. /isn't Peel/ who's/ always having rows with Do'yen#

B. I / don't know what he's doing #

หรือ

A. I thought I would be meeting you in / this is/ this is hart's room,
isn't #

B. /yes #

2. กลุ่มคำแสดงมาลา (modal expressions) ที่ทำหน้าที่เสนอความและสื่อความหมายแสดงความสงสัยในระดับกลาง (moderate doubt) หรือเทียบเท่ากับความหมายของ probable ได้แก่

2.1 กลุ่มคำกริยา

2.1.1 คำกริยาที่ใช้เสริม (parenthetical verbs) เช่น to think หรือ seem ซึ่งสามารถสลับตำแหน่งได้ในประโยค

2.1.2 คำกริยาที่แสดงมาลา(modal verbs) เช่น must, should, could หรือ will

2.2 กลุ่มคำกริยาวิเศษณ์ที่แสดงมาลา (modal adverbs) เช่น seemingly หรือ supposedly เป็นต้น

บราวน์ และ เลวินสัน (Brown & Levinson,1978 อ้างใน Goody,1978) ได้อธิบายไว้ว่า การกลบเกลื่อนมี จุดประสงค์เพื่อแสดงถึงคุณภาพของผู้ใช้ภาษา โดยการพยายามปกป้องหน้าซึ่งกันและกัน และแสดงถึงความไม่ต้องการผูกมัดตนเองกับสิ่งที่พูดอีกด้วย พวกเขาได้อธิบายเรื่องการ กลบเกลื่อน โดยอิงกับหลักการให้ความร่วมมือในการสนทนา (Cooperative principle) ที่ไกรซ์ (Grice, 1975) เป็นผู้เสนอไว้ 4 ข้อ คือ 1) เงื่อนไขเชิงคุณภาพ คือ การพูดในสิ่งที่เป็นจริง มีหลักฐานเพียงพอ 2) เงื่อนไขเชิงปริมาณ คือ การให้ข้อมูลไม่น้อยเกินไปหรือให้มากเกินไปจนความต้องการ 3) เงื่อนไขเชิงความสอดคล้อง คือ การพูดในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเด็น และ 4) เงื่อนไขเชิงรูปแบบ คือ การพูดในสิ่งที่ชัดเจน เรียงลำดับ ไม่กำกวม และไม่เยิ่นเย้อ

บราวน์ และ เลวินสัน ใช้หลักการดังกล่าว มาจำแนกการกลบเกลื่อนเป็น 4 ประเภท คือ

1. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงคุณภาพ (Quality hedges) แสดงถึงการที่ผู้พูดไม่ต้องรับผิดชอบต่อความจริงทั้งหมดของถ้อยคำที่กล่าว รูปภาพาที่แสดงถึงการกลบเกลื่อนประเภทนี้ เช่น

- การใช้คำกริยา เช่น think, assume, believe เป็นต้น เป็นการทำให้ความหมายอ่อนลง
- การใช้วลีแสดงการยอมรับข้อสันนิษฐานของข้อมูลให้กับผู้ฟัง เช่น as you know...

- การใช้ประโยคแบบกำปั้นทุบดิน (tautologies) เช่น If he comes, he will/may come.

2. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงปริมาณ (Quantity hedges) แสดงถึงการไม่มีข้อมูลที่มากหรือชัดเจนเพียงพออย่างที่ผู้พูดคาดเอาไว้ ตัวอย่างในภาษาอังกฤษ เช่น

- การใช้สำนวน (expressions) เช่น more or less, I should think หรือ I can't tell you any more than that it's....
- การใช้ดัชนีปริจเฉท (discourse marker) เช่น well, you know หรือ I mean

3. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงความสอดคล้อง (Relevance hedges) แสดงว่าผู้พูดต้องการพูดออกนอกเรื่อง นอกประเด็น หรือเปลี่ยนหัวข้อการสนทนา ตัวอย่าง เช่น การใช้คำขอโทษ เพื่อเปลี่ยนประเด็น Sorry, I've just thought....

4. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงรูปแบบ (Manner hedges) แสดงว่าผู้พูดไม่ได้กล่าวถ้อยคำออกมาอย่างชัดเจน และสามารถตัดข้อความที่แสดงการกลบเกลื่อนได้โดยไม่เสียความ เช่น การใช้ What I mean was..., To put it more simply..., in a nutshell เป็นต้น

บราวน์ และ เลวินสัน จัดให้การใช้ภาษาแบบกลบเกลื่อน เป็นการใช้ภาษาที่เรียกว่าเป็นกล่าวถ้อยคำโดยอ้อม (off-record utterances) โดยได้อธิบายเอาไว้ว่า การกล่าวถ้อยคำแบบอ้อม เป็นการใช้ภาษาอย่างไม่ตรงไปตรงมา (indirect) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

ก. การใช้ถ้อยคำโดยอ้อมค้อม ซึ่งมีสิ่งชี้แนะ (hint) บางประการ กระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดการตีความ จัดเป็นการละเมิดเงื่อนไข 3 ข้อ คือ คุณภาพ ปริมาณ และความสอดคล้อง ได้แก่

1. การละเมิดเงื่อนไขเชิงคุณภาพ ได้แก่

1.1 การกล่าวในสิ่งที่ตรงกันข้าม (use contradictions) เช่น

A: Are you upset about that?

B: Well, yes and no.

1.2 การกล่าวเชิงเสียดสี ประชดประชัน (be ironic) เช่น

การพูดว่า "John's a real genius." ในสถานการณ์หลังจากที่จอห์นเพิ่งทำอะไรหลายอย่างที่ดูโง่ในความเห็นของผู้พูด

1.3 การใช้อุปมา (metaphor) เช่น

"Harry is a real fish" แสดงการเปรียบเทียบว่าแฮร์รี่ว่ายน้ำเก่ง

1.4 การใช้คำลงท้ายแบบคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ (use rhetorical questions) เช่น

"What can I Say?" ซึ่งเทียบเท่ากับ "Nothing, It's so bad"

2. การละเมิดเงื่อนไขเชิงปริมาณ ได้แก่

2.1 การกล่าวน้อยกว่าความเป็นจริง (understate) เช่น ใช้ It's a little hot. แทน It's too hot (to eat or drink).

2.2 การกล่าวเกินจริง (overstate) เช่น There were a million people in the Co-op tonight!

2.3 การใช้ถ้อยคำแบบกำปั้นทุบดิน (use tautologies) เช่น War is war.

3. การละเมิดเงื่อนไขด้านความสอดคล้อง ได้แก่

3.1 การใช้ถ้อยคำที่ต้องอาศัยการอนุมาน (presuppose) เช่น ประโยค "I washed the car *again* today." อนุมานได้ว่าผู้พูดเคยล้างรถมาก่อนหน้านั้นแล้ว จึงตีความถ้อยคำนี้ว่าเป็นการบ่น และการใช้ *again* ทำให้ผู้ฟังต้องตีความว่าจะเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องอะไรก่อนหน้านั้น เช่น การเคยมีข้อตกลงร่วมกันว่า ผลัดกันล้างรถคนละครึ่ง ดังนั้น การใช้ *again* จึงอนุมานได้ว่า การล้างรถครั้งนี้ไม่ควรจะเป็นตาของผู้พูด

3.2 การใช้ถ้อยคำโดยมีสิ่งชี้นำไปสู่ความหมายที่ต้องการสื่อจริงๆ (give associate clues) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันของผู้พูดผู้ฟัง เช่น ประโยค "There is a market tomorrow, I suppose." ผู้พูดใช้แทนความหมายที่ว่า "Give me a ride there." โดยเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีทางเลือกในการเสนอตัวช่วยเหลือเสียเอง ประโยคแบบนี้มักเป็นการใช้เพื่อขอร้อง หรือการปฏิเสธ สำหรับกลวิธีของการใช้ภาษาในลักษณะนี้ บราวน์และเลวินสัน เห็นว่า สอดคล้องกับการใช้คำรึ้นหูต่างๆ ที่ถือว่าเป็นเรื่องสากลในสังคมภาษาต่างๆทั่วโลก พวกเขาอ้างว่า ในการคิดคำรึ้นหูใหม่ๆ แทนคำต้องห้ามหรือคำรึ้นหูเดิม มักจะมีการใช้ถ้อยคำที่

คืออะไร จึงอาจสรุปได้ว่า ถ้อยคำที่เป็นการกลบเกลื่อนนั้น ผู้พูดจะสื่อความในเชิงไม่ผูกมัดตัวเอง ให้ข้อมูลที่ดูไม่จริงจัง ให้ข้อมูลมากหรือน้อยเกินความต้องการ พูดนอกประเด็น และกล่าวถ้อยคำที่กำกวมหรือเินยื้อ ไม่เรียงลำดับ ซึ่งจะสังเกตได้ว่า การกลบเกลื่อนนี้ เป็นการตีความจาก มุมมองของผู้ฟังนั่นเอง

2.3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในที่นี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลงานวิจัยที่เป็นการศึกษาเรื่องการกลบเกลื่อน จากงานในภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยจะกล่าวถึงสาระสำคัญที่น่าสนใจ ดังนี้

ก. งานวิจัยภาษาไทย

ศุภธิดา (ศุภธิดา ,2541) ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการกลบเกลื่อนของนักการเมืองในการตอบคำถามในการให้สัมภาษณ์ โดยใช้กรอบทฤษฎีเรื่องการกลบเกลื่อนที่บราวน์และเลวินสันเสนอไว้ มาทำการวิเคราะห์การกลบเกลื่อน และพบว่า นักการเมืองมีการละเมิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาทั้ง 4 ข้อ ดังนี้

1. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงคุณภาพ คือ การกลบเกลื่อนด้วยถ้อยคำที่แสดงความลังเลไม่แน่ใจในการให้คำตอบ โดยนักการเมืองใช้วิธีการลดน้ำหนักความเป็นข้อเท็จจริง โดยใช้กลไกทางภาษา ได้แก่ การใช้คำวิเศษณ์ลดน้ำหนักความหมาย เช่น ค่อยๆ หรือ ค่อนข้าง, การใช้คำกริยาแสดงการกลบเกลื่อน เช่น คิดว่า หรือ เชื่อว่า , การใช้คำกริยานุเคราะห์บอกอรรถา นุเคราะห์ ร่วมกับการใช้คำกริยาแสดงอนาคตกาล เช่น คงจะ หรือ น่าจะ และการใช้บุพบทดี เพื่ออ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลคำตอบจากแหล่งอื่น เช่น จาก...
2. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงปริมาณ คือ การกลบเกลื่อนที่นักการเมืองให้ข้อมูลคำตอบเพิ่มเติมขึ้น ซึ่งมี 2 วิธี ได้แก่ การเพิ่มสาระ ด้วยการขยายความข้อมูลคำตอบ เช่น การใช้ ข้อความกำกวมการสื่อสาร เช่น ขออนุญาต กราบเรียน เป็นต้น และการสมมติสถานการณ์ ด้วยการเพิ่มเติมข้อมูลที่เป็นสถานการณ์สมมติขึ้น ซึ่งอาจเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ เช่น การใช้รูปภาษาที่เป็นประโยคเงื่อนไข ถ้า...
3. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงความสอดคล้อง คือ การกลบเกลื่อนโดยการเลี่ยงที่จะกล่าวถึงประเด็นที่ผู้สื่อข่าวถาม ด้วยการใช่วิธีปฏิเสธ ใน 4

เชื่อมโยงกับความรู้ที่คนในสังคมหนึ่งๆมีร่วมกัน ให้เกิดความคิดที่ว่า คำเดิมที่เคยใช้นั้นมีความน่ารังเกียจมากยิ่งขึ้น

- 3.3 การใช้ถ้อยคำที่ให้เหตุผลหรือมีสิ่งชี้แนะที่กระตุ้นให้เกิดการกระทำบางอย่าง (give hints) เช่น ประโยค "It's cold in here." กระตุ้นให้เกิดการกระทำ คือ "Shut the window."

ข. การใช้ถ้อยคำแบบกว้าง ๆ เป็นการใช้ถ้อยคำที่ทำให้เกิดความกำกวม ไม่ชัดเจน จัดเป็นการละเมิดเงื่อนไขด้านลักษณะ ได้แก่

4. การใช้ถ้อยคำสื่อความแบบกำกวม (Be ambiguous)
5. การใช้ถ้อยคำที่เป็นการกล่าวอย่างกว้างๆ (Be vague) เช่น "Perhaps someone did something naughty"
6. การใช้ถ้อยคำที่เป็นคำกล่าวซึ่งรับรู้กันทั่วไป (Over-generalize) เช่น การใช้สำนวน สุภาษิต "A Penny saved is a penny earned."
7. การใช้ถ้อยคำกระทบผู้อื่นแทนการว่าผู้ฟังโดยตรง (Displace Hearer)
8. การละบางส่วนของถ้อยคำโดยเจตนาให้ผู้ฟังมีทางเลือกในการตอบหรือเติมส่วนที่ขาดหายไปเอง (Be incomplete, Use ellipsis) เช่น "Well, I didn't see you...."

นอกเหนือจากรูปภาษาแล้ว การใช้ท่าทางประกอบ เช่น เลิกคิ้ว ทำหน้าจริงจัง หรือการพูดที่มีเสียง เอะ, อ่า แสดงความลังเล ก็ถือเป็นการกลบเกลื่อนด้วย

จากแนวคิดต่างๆข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การกลบเกลื่อน (hedging) เป็นกลวิธีที่ผู้พูดใช้ภาษาอย่างอ้อมค้อม ไม่พูดอย่างตรงไปตรงมาหรือชัดเจน เพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง หรือไม่ต้องการมีข้อผูกพันหรือรับผิดชอบต่อถ้อยคำที่กล่าวออกไป และยังลดความเสี่ยงต่อการถูกโต้แย้งหรือตำหนิจากผู้ฟังได้อีกด้วย โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการใช้การกลบเกลื่อน ก็คือการแสดงความสุภาพนั่นเอง

สำหรับงานวิจัยนี้ เกณฑ์หลักที่ผู้วิจัยจะใช้พิจารณาการกลบเกลื่อนนั้น เน้นตามแนวคิดของ บราวน์และเลวินสัน ซึ่งใช้เกณฑ์เรื่องการละเมิดหลักการความร่วมมือในการสนทนา 4 ข้อของไกรซ์มาเป็นเกณฑ์สำคัญในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ จากแนวคิดของไกรซ์ ถึงแม้ผู้พูดจะละเมิดหลักการทั้ง 4 ข้อโดยเจตนา แต่ผู้ฟังก็จะสามารถตีความได้ว่า สิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อจริงๆ

ลักษณะ คือ การปฏิเสธโดยไม่ยอมตอบคำถามในช่วงเวลาที่ถาม การปฏิเสธโดยการแย้งข้อมูลคำถาม การปฏิเสธโดยการห้ามไม่ให้ถามคำถาม และการปฏิเสธโดยการขอร้องที่จะไม่ตอบคำถาม ซึ่งการกลบเกลื่อนประเภทนี้ มีรูปภาพที่ใช้เป็นประโยคปฏิเสธและประโยคขอร้อง

4. การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงรูปแบบ คือ การกลบเกลื่อนด้วยการให้คำตอบที่มีความคลุมเครือ หรือเยิ่นเย้อ โดยการใช้วิธี การล้อเล่น การอุทาน และการเรียกชื่อผู้สื่อข่าวที่ร่วมสนทนาด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าว เป็นการให้ข้อมูลที่เยิ่นเย้อ สามารถตัดทอนออกได้โดยไม่เสียความ

วรารภรณ์ (วรารภรณ์, 2533) ศึกษาเรื่องกลวิธีทางภาษาในการกลบเกลื่อนความคิดทางลบต่อมารดาในทัศนปริจเฉทของวัยรุ่น และพบว่า วัยรุ่นมีแนวโน้มจะใช้ข้อความแบบกลบเกลื่อนความคิดทางลบต่อมารดา มากกว่าการแสดงความคิดทางลบตรงๆ

วรารภรณ์ ได้พบว่ามีรูปแบบของการกลบเกลื่อนจากเกณฑ์ทางความหมาย 5 แบบ คือ 1) การเปรียบเทียบประเภทเหมือนกันหรือดีกว่า 2) การค้ำหรือหักล้าง ประเภทยอมรับหรือยอมจำนน 3) การสร้างความชอบธรรม ประเภทแสดงจุดประสงค์ แสดงเงื่อนไข หรือแสดงเหตุผล 4) การทำให้มีความหมายอ่อนลงทั้งทางด้านความถี่และด้านคุณภาพ และ 5) การใช้รูปแบบสมมติ

ส่วนกลไกภาษาที่ใช้นั้น วรารภรณ์สรุปว่ามีการใช้ 3 แบบใหญ่ๆ คือ ประโยค อนุพากย์ และวลีหรือคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ระดับประโยค เช่น

- การใช้เงื่อนไขประโยคโดยมีสันธานบอกความตรงข้ามและคล้ายตามกันเป็นเครื่องเชื่อมประโยคย่อย เช่น "แม่แม่จะทำกับข้าวไม่อร่อยนัก แต่เราก็กินด้วยความดีใจ" หรือ "แม่ของฉันมีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดีปะปนกันไป"

- ประโยคใหม่ที่มีคำเชื่อม ก็ กับประโยคที่มาก่อน เช่น "แม่ไม่ค่อยชอบทำอาหารเราจึงไปกินกันนอกบ้านประจำ ฉันก็ชอบ สบายดี ไม่ต้องมานั่งล้างจาน"

2. ระดับอนุพากย์ เช่น

- มุขยประโยคที่เป็นองค์ประกอบหลักของสังกรประโยค โดยเติมกริยาประเภทคิดนึก รู้สึก ว่า ในมุขยประโยค ซึ่งลดความรุนแรงของความหมาย ทำให้ดูเหมือนมิใช่ข้อเท็จจริง เช่น "ฉันคิดว่าแม่ไม่รักฉันเกลียดฉัน รักน้องชายของฉัน ฉันจึงน้อยใจ เสียใจ และฉันไม่เคยคิดที่จะถอนม่านน้ำใจแม่เอาไว้เลย"

- การใช้อนุพากย์ที่มีคำเชื่อมบอกเวลา เช่น ในประโยค "ทุกครั้งแม่ตี แม่จะบอกเหตุผล" โดยวรารภรณ์เห็นว่า การใช้คำเชื่อมบอกเวลา มีความหมายใกล้เคียงกับ

คำว่า “ถ้า” ซึ่งจะช่วยกลบเกลื่อนความเห็นทางลบ ในเชิงที่เป็นการแสดงเหตุผลว่า ลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของมารดาจะเกิดขึ้น เมื่อมีสภาพหรือเหตุการณ์นั้นๆทำให้เกิด

- การใช้อนุพากย์ที่มีคำเชื่อมบอกเงื่อนไข ในประโยค “ แต่ถ้าเป็นของจุกจิก แม้จะว่าว่าไม่ควรซื้อ เพราะว่ามันเปลืองเงิน”

3. ระดับคำหรือวลี เช่น การใช้นุพทวลี วิเศษณ์วลี หรือกริยานุเคราะห์ ดังตัวอย่าง

- นุพทวลี แสดงการเปรียบเทียบ เช่น “แม่ของฉันเป็นคนที่ซื่อบน เหมือนๆกับแม่ทั่วไป”

- วิเศษณ์วลี ที่ให้ความหมายว่า ไม่ตลอดเวลา ไม่สม่ำเสมอ เช่น “ บางครั้ง แม่ดูจะเป็นคนซื่อบนจัง”

- กริยานุเคราะห์ แสดงการคาดคะเน แบ่งรับแบ่งสู้หรือไม่แน่ใจ เช่น “แต่บางทีผมก็เบื่อแม่เหมือนกันที่แม่อาจจะจู้จี้ไปบ้าง”

แก้วใจ (แก้วใจ, 2533) ได้ศึกษาเรื่องคำรื่นหู (euphemism) ในภาษาไทย และสรุปเอาไว้ว่า คำรื่นหูในภาษาไทยมีที่มาจาก คำต้องห้าม และคำต้องห้ามนั้น แบ่งออกเป็นประเภทด้วยเหตุผลทางจิตวิทยาได้ 3 ประเภท คือ คำต้องห้ามที่เกิดจากความกลัว คำต้องห้ามที่เกิดจากความไม่เหมาะสม และคำต้องห้ามที่เกิดจากความไม่สุภาพ ดังนั้นการใช้คำรื่นหูจึงมีเป้าหมาย 3 ประการ ด้วย คือ คำรื่นหูเพื่อขจัดความกลัว คำรื่นหูเพื่อความเหมาะสม และคำรื่นหูเพื่อความสุภาพ

งานวิจัยนี้ พบว่า มีการใช้คำรื่นหูประเภทอุปลักษณ์ (metaphor) มาแทนคำต้องห้ามที่เป็นคำเกี่ยวกับเรื่องเพศ มากกว่าเรื่องอื่น แก้วใจเห็นว่า การใช้อุปลักษณ์นี้ ทำให้เกิดมโนภาพที่ชัดเจน และสามารถสื่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และทัศนคติของผู้พูดได้ ตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า “มังกร” “นกเขา” “อาวูธ” แทนคำเรียกอวัยวะเพศชายตรงๆ หรือ “ดอกบัวคู่” แทนคำเรียกหน้าอกผู้หญิงตรงๆ นอกจากนี้ แก้วใจยังได้เสนอว่าการนำอุปลักษณ์มาใช้เป็นคำรื่นหูเป็นจำนวนมาก อาจเป็นเพราะ วิธีการสื่อความหมายโดยการเปรียบเทียบนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการใช้คำรื่นหู คือ ผู้พูดไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงสิ่งที่ต้องการสื่อความหมายโดยตรงแต่กลับกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งแทน

ธีระจิต (Leetrakul ,1978 อ้างในแก้วใจ 2533) ได้ศึกษาเรื่องภาษาต้องห้ามในภาษาไทย โดยเรียกคำต้องห้ามว่า “สิ่งต้องห้ามทางภาษา” (linguistic taboo) ซึ่งหมายความถึง คำหรือข้อความใดๆที่ต้องห้าม หรือไม่สมควรจะกล่าวตามที่บรรทัดฐานของสังคมได้กำหนด ใน

ภาษาไทยจะพบภาษาต้องห้ามในเรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา เรื่องเพศ สิ่งปฏิญูล และ การแสดงความเคารพรู้จักที่ต่ำที่สูง

ธีระจิต ได้กล่าวถึงการใช้คำรึนหู่ว่ เกิดจากการที่มีคำต้องห้ามในภาษาไทย การเลือกใช้ ภาษาจึงเป็นลักษณะของการเลี่ยงไปใช้คำอื่น ซึ่งมีทั้ง การแทนที่ (substitution) และการละคำ (deletion) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีการเลี่ยงคำต้องห้ามที่เกี่ยวกับเรื่องเพศอยู่มากมาย โดยเฉพาะการใช้คำรึนหู่ว่ที่เกิดจากการใช้ความเปรียบ (metaphorical expressions) ตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า ปลาช่อน เพื่อ หมายถึงอวัยวะเพศชาย หรือ ปลาสด เพื่อหมายถึงอวัยวะเพศหญิง เป็นต้น และการใช้คำผวน (reversed expressions) ซึ่งมีความหมายเดียวกันกับคำต้องห้าม

จากงานของแก้วใจ และธีระจิต อาจสรุปได้ว่า การที่สังคมกำหนดให้มีคำต้องห้ามใน ภาษา ได้นำไปสู่การใช้คำใหม่ทดแทน ซึ่งคำใหม่หรือคำรึนหู่ว่ นี้ อาจมีหลากหลายรูปแบบ แต่ จุดประสงค์ก็เป็นอย่างเดียวกัน คือ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงสิ่งที่ถือว่าต้องห้ามนั่นเอง ซึ่ง สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยจะศึกษาครั้งนี้ กล่าวคือ การเลี่ยงคำต้องห้าม เป็นกลวิธี การกลบเกลื่อน โดยเลือกใช้รูปภาษาชุดหนึ่ง ที่เรียกว่า คำรึนหู่ว่ นั้นเอง

สำหรับการใช้คำรึนหู่ว่ต่างๆ นั้น สามารถจัดเป็นกลวิธีการกลบเกลื่อนตามแนวคิดของ บราวน์และเลวินสันได้ โดยเฉพาะการใช้คำรึนหู่ว่แบบอุปลักษณ์ จะเป็นการละเมิดเงื่อนไขเชิงคุณภาพ เพราะแม้จะสื่อความที่ทำให้เกิดมโนภาพที่ชัดเจน แต่ก็แสดงถึงการกล่าวในสิ่งที่ ไม่เป็นความจริง เนื่องจาก ผู้พูดกล่าวถึงอย่างอื่นแทนสิ่งที่ต้องการจะกล่าวถึงจริงๆ หรืออาจจะ ละเมิดเงื่อนไขเชิงรูปแบบก็ได้ด้วย เพราะส่วนใหญ่คำรึนหู่ว่มักจะเป็นการกล่าวอย่างกว้างๆ

ข. งานวิจัยภาษาอังกฤษ

งานวิจัยในภาษาอังกฤษ ที่จะเสนอไว้ในที่นี้ เป็นการศึกษาเรื่องการกลบเกลื่อนที่ เกี่ยวข้องกับตัวแปรเรื่องปัจจัยทางสังคม คือ เพศของผู้ใช้ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าว ถึงงานต่อไปนี้ โดยสังเขป

เลคอฟ (Lakoff, 1975) ศึกษาการใช้การกลบเกลื่อน โดยพิจารณาจากปัจจัยเรื่องเพศ ของผู้ใช้ภาษา และพบว่า ผู้หญิงใช้ ประโยคแสดงการกลบเกลื่อนมากกว่าผู้ชาย ดังนั้น เลคอฟ จึงอ้างว่า การใช้รูปภาษาแสดงการกลบเกลื่อน เป็นหนึ่งในลักษณะที่แสดงการใช้ภาษาของเพศ หญิง (hedges as one of the features typical of women's speech)

พริสเลอร์ (Preisler, 1986) ได้ทำการศึกษาแนวโน้มในการใช้ภาษาของเพศหญิงและเพศชาย และพบว่า โดยทั่วไป ผู้หญิงมักใช้ประโยคที่แสดงการกลบเกลื่อน ในขณะที่ผู้ชายมักใช้ประโยคแสดงการเสนอความ (assertive) เขาจึงสรุปว่า **เพศหญิงและเพศชายมีการสร้างรูปแบบของการใช้ภาษาที่เฉพาะเจาะจงแตกต่างกันตามเพศ**

โฮล์ม (Holmes, 1990) ศึกษาเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและชายในการใช้การกลบเกลื่อน และได้แย้งข้อสรุปของเลคอฟและโฮล์มว่า การกลบเกลื่อน ไม่ได้เป็นลักษณะแสดงการใช้ภาษาของผู้หญิง หากแต่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึง " **ความด้อยอำนาจทางภาษา**" มากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาแบบกลบเกลื่อนอยู่ในสถานะหรือตำแหน่งที่ด้อยกว่าในสังคม จากข้อมูล พบว่า การที่ผู้หญิงใช้รูปภาษาแสดงการกลบเกลื่อนมาก ก็เพื่อที่จะแสดงความเป็นปึกแผ่นในกลุ่มของตน มากกว่าที่จะสื่อถึงความลังเลไม่แน่ใจของตน จัดเป็นกลไกในการใช้ภาษาเพื่อคุณภาพ โดยคำนึงถึงหน้าด้านบวก (positive politeness devices) ซึ่ง หมายถึงความต้องการที่จะให้ผู้อื่นยอมรับ หรือชื่นชมตนเองนั่นเอง

คริสมอร์ มาร์คคาเนิน และ สเตฟเฟนสัน (Crismore, Markkanen & Steffenson, 1993) ศึกษาการกลบเกลื่อนจากงานเขียนของนักเรียนชาติต่างๆ โดยพิจารณาตัวแปรทางวัฒนธรรม ก็พบว่า ความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีผลต่อการใช้การกลบเกลื่อน เช่น นักเรียนชาวฟินนิชใช้ รูปภาษาแสดงการกลบเกลื่อน ในงานเขียนมากกว่านักเรียนชาวอเมริกัน และผู้ชายชาวฟินนิชก็ใช้รูปภาษาแสดงการกลบเกลื่อนมากกว่าผู้หญิงด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องการกลบเกลื่อนที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในงานวิจัย โดยเฉพาะเกณฑ์ที่บราวน์และเลวินสันอธิบายเอาไว้ นอกจากนี้ งานที่ศึกษาเรื่องการกลบเกลื่อนโดยการนำปัจจัยต่างๆ ทางสังคมมาพิจารณาด้วย หรือบางงานวิจัยที่ทำการศึกษาระบบข้ามวัฒนธรรม ก็ทำให้ได้ความรู้และข้อสรุปที่น่าสนใจอย่างมากเกี่ยวกับตัวแปรปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อการใช้การกลบเกลื่อน

อย่างไรก็ดี ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะ ขยายการศึกษาเรื่องการกลบเกลื่อน โดยพิจารณาจากปัจจัยที่ต่างออกไปจากงานเหล่านั้น นั่นคือ การนำเรื่องความแตกต่างของสถานการณ์สื่อสารมาเป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษา ซึ่งอาจจะทำให้ได้ข้อสรุปบางประการ ที่จะช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการกลบเกลื่อนได้บ้าง

2.4 ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปนิยามและอธิบายศัพท์ต่างๆ ที่จะใช้ในงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การกลบเกลื่อน (hedging)

การกลบเกลื่อน คือ รูปภาษาต่างๆ ทั้งระดับ อนุภาค คำ หรือ วลี ที่ขยายส่วนต่างๆ ของภาคแสดงหรือนามวลี ให้มีระดับของน้ำหนักความเป็นข้อเท็จจริงเพียงบางส่วนหรือมีมากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็น

(Brown & Levinson, 1987)

ตัวอย่าง ประโยคภาษาไทย "ผมว่าคงไม่เป็นปัญหา"

เป็นประโยคแบบกลบเกลื่อน ซึ่งผู้ใช้ภาษาแสดงการสันนิษฐาน โดยใช้มุขยประโยค ผมว่า ตามด้วยคำกริยานุเคราะห์บอกอรรถาณูเคราะห์ คง เพื่อลดน้ำหนักความเป็นข้อเท็จจริงหรือความหมายของ ไม่เป็นปัญหา ให้น้อยลง ในขณะที่ประโยค "ไม่เป็นปัญหา" เป็นประโยคตรงไปตรงมา เพราะไม่มีรูปภาษาใดที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงน้ำหนักความหมาย ของ ไม่เป็นปัญหา ให้มากขึ้นหรือน้อยลง

นอกจากวัจนภาษาแล้ว อวัจนภาษา เช่น การเงิบ การเลิกคิ้ว หรือการหัวเราะ ก็จัดเป็นการกลบเกลื่อนด้วย

2. ประจํา (discourse)

ประจํา เป็นหน่วยการใช้ (functional unit) ซึ่งปกติจะเป็นรูปภาษาที่อยู่ในระดับเหนือประโยค เพราะมีองค์ประกอบเป็นประโยค โดยอาจจะมีตั้งแต่ 1 ประโยคขึ้นไปจนถึงจำนวนที่สูงมาก เช่น ประจําบทความทางวิชาการ

3. ประจําการสนทนา

ประจําการสนทนา คือประจําที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลัด (turn) การพูดระหว่างบุคคลสองคน หรือมีผู้ร่วมปฏิสัมพันธ์มากกว่า 1 คน รูปภาษาที่ปรากฏจะมีโครงสร้างผลัดของการโต้ตอบระหว่างผู้ร่วมสนทนา ที่เรียกว่า บทสนทนา (dialogue)

4. ผลัด (turn)

ผลัด หมายถึง หน่วยของการปฏิสัมพันธ์แต่ละหน่วย ที่ผู้ร่วมสนทนาใช้เพื่อส่งความหมายที่ตนอ้างอิงถึง ความรู้สึก และความสัมพันธ์ทางสังคม ให้แก่กัน ผลัดแต่ละผลัดจะสิ้นสุดเมื่อมีผู้พูดคนต่อไปเริ่มผลัดใหม่

5. ปริจเฉทแบบสาธารณะ (public discourse)

ปริจเฉทแบบสาธารณะ หมายถึง ปริจเฉทที่เกิดขึ้นในสถานการณ์สื่อสารที่ผู้ใช้ภาษาหรือผู้ร่วมสถานการณ์สื่อสาร ตระหนักร่วมกันเสมอว่า มีความเป็นไปได้ที่จะมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามเข้ามารับรู้ หรือรับฟังด้วย

ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ที่ใช้ดำเนินการวิจัยครั้งนี้